

התפתחויות במערך האומנה בראי המחקר של מכון ברוקדייל

יואה שורק

כנס ילדים באומנה והורים אומנים ■ המרכז האקדמי שערי משפט ומדע, 8.3.2018

שינויים דרמטיים והתפתחויות במערכת האומנה בישראל

- 1999 – משפחות האומנה הוכרו כמתנדבות
- 2001 – החל תהליך ההפרטה החלקית של שירותי האומנה
- 2016 – חקיקת "חוק האומנה לילדים התשע"ו"
- הסדיר את מערך האומנה, שפעל בתוקף נהלים פנימיים של משרד הרווחה
- ביסס את זכויותיהם של ילדי האומנה
- קבע את גבולות אחריותם של ההורים האומנים
- העמיק את הבקרה על המשפחות האומנות ועל הגופים המפעילים

**תפיסת השינויים שחלו במערך האומנה
בעקבות הפרטה החלקית**

תפיסת השינויים שחלו בשירותי האומנה בעקבות ההפרטה החלקית, לפי דיווח גורמי המקצוע*

- **פיתוח גוף ידע:** הקמת קבוצת למידה, דיון בקהילת ידע וירטואלית, הפקת סדרת החוברות "אומנה, הלכה למעשה"

- **שינויים בדפוסי העבודה**

- פיתוח תפקיד ייחודי למנחות אומנה
- התמקצעות בעבודה עם המשפחות האומנות, משלב הגיוס ועד הליווי
- הגדלת מאגר המשפחות הפוטנציאליות – יותר אפשרויות התאמה
- הגדלת מספר המנחות המלוות משפחות האומנות ילדים עם מוגבלות

תפיסת השינויים שחלו בשירותי האומנה בעקבות ההפרטה החלקית – המשך

חלוקת האחריות בין מנחת אומנה לעו"ס המשפחה

עו"ס משפחה: משפחה מולידה והקשר בינה לילד

מנחת אומנה: משפחה אומנת וילד

התכנית הטיפולית לילד אמורה להיבנות בשיתוף כלל הגורמים אך היו קשיים בשיתוף פעולה

בפועל נוצר פיצול מסוים בין הקהילה לבין שירותי האומנה

A young child with dark hair, wearing a dark denim jacket, is seen from behind, holding the hand of an adult who is also wearing a denim jacket. They are looking towards a light-colored wall where several bubbles are floating. The scene is softly lit, creating a gentle and intimate atmosphere.

שינויים שהביא חוק האומנה
בראי המחקר של מכון ברוקדייל

שינויים במאזן השימוש בשירותי האומנה לעומת הפנימיות

המחקר על שירותי האומנה

שורק, סבו-לאל וזבן
סימון, 2014

- מרבית הילדים בפנימיות, כרבע מהם באומנה
- בין השנים 2000 – 2012
- עלייה בשיעור היחסי של ילדים באומנה מתוך כלל הילדים בסידור חוץ-ביתי
- גידול של 12.7% במספר הילדים באומנה

מדרג ההשמה של ילד מחוץ לבית הוריו

- אומנת קרובים
- אומנה מחוץ למשפחה
- פנימייה

שינוי המאזן בחוק האומנה

מאזן השימוש בשירותי האומנה לעומת הפנימיות, 2016

מספר הילדים בסידורים חוץ ביתיים בשירות לילד ונוער, נתוני משרד הרווחה, 2016

סוג הסידור	מספר ילדים	%
פנימיות	7,356	57%
אומנה סה"כ	5,436	42%
מתוכם: אומנה (כולל קלט חירום ואומנה פוסט-אשפוזית)	2,936	
ילדים המקבלים קצבת ילד נטוש*	כ-700	
ילדים המקבלים קצבת שארים**	כ-1,800	

* ילדים החיים אצל סבים או אחים, המקבלים קצבה מביטוח לאומי.
** ילדים שלפחות אחד מהוריהם נפטר ומתגוררים אצל אנשים מחוץ למשפחה.

לפני חקיקת חוק האומנה
לא הוכרו כמשפחות אומנה

שינויים במאזן בין אומנת קרובים לאומנה רגילה

- 37% מהילדים באומנה שהו אצל קרובי משפחתם (דודים ודודות)

- מאפיינים ייחודיים באומנת קרובים

- פי שניים יותר משפחות חד-הוריות
- להורים האומנים השכלה נמוכה יותר
- להורים האומנים מצב כלכלי טוב פחות

המחקר על
שירותי האומנה

שורק, סבו-לאל וזן
סימון, 2014

- הרחבת ההיקף של אומנת קרובים

- עדיפות לאומנת קרובים על פני אומנה רגילה
- הרחבת הגדרה של אומנת קרובים ל-אח, אחות, סבא וסבתא
- הקלות ברישוי לאומנת קרובים

שינוי המאזן
בחוק האומנה

אומנת קרובים- צורך בהתייחסות מיוחדת לליווי

- ישנו צורך בהתייחסות מיוחדת לליווי המשפחות
 - בגלל קשר ומחויבות שונה כלפי הילד
 - בגלל קשיים שעלולים להתעורר בשיתוף פעולה עם גורמים מקצועיים

אסטרטגיות לשיפור שיתוף הפעולה והתמיכה באומנת קרובים

- מתן מענה חוקי למשפחות באומנת קרובים
- הגדלת היצע השירותים והנגשתם
- הגדלת התקציב לאומנת קרובים (סיוע כספי למשפחות, יותר משאבי זמן לליווי)
- הכשרת העו"סים לתפקיד ליווי אומנת קרובים

סקירת ספרות על ליווי אומנת קרובים

עמיאל ושורק,
2014

התפתחויות במערכת האומנה

פותרה תורה מקצועית על ליווי אומנת קרובים

אתגרים: יישום התורה המקצועית, המשך פיתוחה, איתור צרכים ומתן מענים

הרחבת האפשרויות לשמיעת ילדים באומנה

המחקר על שירותי האומנה

שורק, סבו-לאל ובן
סימון, 2014

- שיחה קבועה של מנחת האומנה עם הילד - 64% מהילדים
- שונות בין הגופים המפעילים: מנחות האומנה שוחחו עם 47%-88% מהילדים

השינוי בחוק האומנה

מנחות האומנה מחויבות בשיחה אישית עם כל ילד, אחת לחודש לפחות
החוק מחייב הקמת מנגנון תלונות לילדים באומנה ובסידור חוץ ביתי אחר

דילמות לגבי אומנת ארוכת טווח

המחקר על שירותי האומנה

שורק, סבו-לאל ובן סימון, 2014

- משך השהות של ילדים באומנה
 - 6.3 שנים בממוצע
 - 7.2 שנים בממוצע בקרב ילדים שהשתלבו באומנה בגיל הרך
- תוכנית להמשך הטיפול בילד: בנוגע ל-71% מהילדים התוכנית אינה ידועה למנחות האומנה

המחקר על ילדים בגיל הרך בשירותי האומנה

סבו-לאל, בן סימון וקונסטנטינוב, 2014

- תוכניות לטווח ארוך
 - 9% - חזרה לבית ההורים / העברה למשפחה המורחבת
 - 23% - מהילדים אימוץ (על ידי המשפחה האומנת / משפחה אחרת)
 - 50% - הישארות באומנה הנוכחית כאומנה ארוכת טווח

האם צריך לעגן אומנה ארוכת טווח בחוק?
באילו תנאים אומנה ארוכת טווח היא האפשרות המועדפת?
מה תפקידו של מערך האומנה בהקשר מדיניות הבית הקבוע?

תובנות לסיכום

- **תפיסת השינויים בעקבות ההפרטה החלקית של האומנה**
 - תרמה לייעול ולהתמקצעות בשירותי האומנה
 - יצרה הפרדה בין ליווי המשפחות המולידות לבין ליווי משפחות האומנה והילדים

- **שינויים שמביא חוק האומנה**
 - הסדרת מערך האומנה בחוק
 - שינוי מאזן השימוש באומנה לעומת הפנימיות
 - שינוי מאזן השימוש באומנת קרובים לעומת אומנה מחוץ למשפחה
 - שמיעת קולם של כל הילדים באומנה

- **אתגרים**
 - המשך פיתוח הפרקטיקה לליווי ולתמיכה באומנת קרובים
 - בחינת תפקידו של מערך האומנה בהקשר של מדיניות הבית הקבוע

תודה

